

Samuel Formankowicz (ur. 1626 w Krakowie, zm. 6 października 1692 tamże) – rektor Akademii Krakowskiej i Kolegium Lubrańskiego w Poznaniu, kanonik kolegiaty Wszystkich Świętych i katedry krakowskiej, protonotariusz apostolski. W źródłach historycznych wymieniany również jako Formankowic i Furmankowicz¹.

Był synem bogatego krakowskiego kupca i ławnika Kaspra Formankowicza, i jego żony Katarzyny z Mączków (córki rajcy bieckiego Stanisława i Heleny).

Studiował na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Krakowskiego, gdzie na początku 1645 został bakałarzem. Tytuł magistra sztuk wyzwolonych i doktora filozofii otrzymał 22 marca 1646 roku. Około roku 1648 wyjechał na studia do Lowanium, Paryża (tu uzyskał doktorat obojga praw) i Rzymu, gdzie przyjął święcenia kapłańskie. Do Krakowa powrócił przypuszczalnie w 1652 roku. Rok później został inkorporowany do Wydziału Prawników. Był wówczas kanonikiem kolegiaty Wszystkich Świętych w Krakowie. Był nim jeszcze w 1664². W późniejszych latach został jej kustoszem. W 1653 roku wyjechał do Poznania, gdzie przez sześć lat był rektorem Kolegium Lubrańskiego (w latach 1653-1655 i 1657-1659)^{3,4}.

Podobizna Samuela Formankowicza umieszczona na ścianie jednej z sal Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego

W czasie najazdu szwedzkiego opuścił Poznań i wrócił do Krakowa. W dniu 10 czerwca 1656 roku wszedł w skład delegacji pod przewodnictwem Adama Roszczewica, która oparła się szwedzkim żądaniom złożenia przez profesorów uniwersyteckich przysięgi na wierność królowi Karolowi Gustawowi. W okupowanym mieście pilnował majątku uniwersyteckiego.

Pod koniec lat 60. rozpoczął starania o nostryfikację doktoratu praw, którą uzyskał dopiero 12 grudnia 1680 roku po przeprowadzeniu dysputy na temat władzy kapituły „sede vacante”. Jak podaje H. Barycz podstępne wydostanie prowizji papieskiej na probostwo akademickie w Przemykowie naraziło go w listopadzie 1673 roku na dotkliwe przejścia z Uniwersytetem, który ogłosił go infamisem i wykluczył (chwilowo) ze swego grona. Pogodziwszy się jednakże z Uniwersytetem, nie tylko utrzymał się na probostwie, ale z czasem doczekał się trzykrotnego wyboru na rektora (od półroczna letniego 1686 do letniego 1687 roku włącznie). Był altarystą kościoła Mariackiego, prebendarzem w kościele św. Marii Magdaleny, a także kanonikiem katedry krakowskiej⁵.

¹ H. Barycz, *Formankowicz Samuel*, PSB, t. VII, 1948, s. 64.

² *Metryki Kościoła Maryackiego i Katedry na Wawelu w Krakowie*, oprac. J. Sygański, Lwów 1912, s. 17.

³ W. Grzelecki, *Szkoły-kolonie Uniwersytetu Krakowskiego 1588-1773: problematyka kształcenia i wychowania*, Wrocław 1986, s. 48.

⁴ M. Nowicki, *Działalność oświatowa i naukowa Akademii Lubrańskiego w XVII i XVIII wieku*, praca doktorska napisana w Zakładzie Historii Wychowania pod kierunkiem prof. dr hab. Doroty Żołądź-Strzelczyk, Poznań 2011, s. 332.

⁵ Z. Pietrzyk, *Poczet rektorów Uniwersytetu Jagiellońskiego 1400-2000*, Kraków 2000, s. 199; *Historia nauki polskiej...* Wrocław 1974, s. 161; *Statuta nec non Liber promotionum philosophorum ordinis in Universitate studiorum Jagellonica ...*, ed. J. Muczkowski, Kraków 1849, s. 316, 319; BJ rkp 5359, III, 199-201; Arch. Uniw. Jag. rkp 35, s. 314, 315.